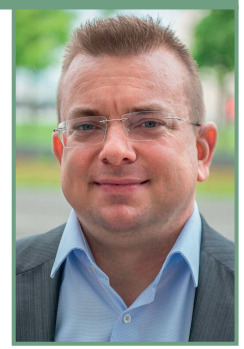

Bodzási Balázs*

Az új Ptk. hatálybalépésének harmadik évfordulójára

1. AZ ÚJ KÓDEX ÁLTALÁNOS ÉRTÉKELÉSE

Idén három éve, hogy hatályba lépett az új Polgári Törvénykönyv. A csaknem tizenöt éven át készülő magánjogi kódex egyik legnagyobb vívmánya, hogy egyáltalán létrejött. Ez mindenekelőtt *Vékás Lajos* professzor érdeme. A magyar magánjogtudománynak ezt a teljesítményét azonban önmagában is elismerés illeti. Az ugyanis még Nyugat-Európa országában sem túl gyakori, hogy egy teljesen új magánjogi törvénykönyvet alkossanak. Több próbálkozás is kudarcra végződött. Egy egységes európai magánjogi kódex létrehozatalára pedig – az erre irányuló jogtudományi kísérletektől eltekintve¹ – jelenleg meglehetősen csekély az esély. Az utolsó sikeres magánjogi kodifikációt 1992-ben a holland polgári törvénykönyv megalkotása jelentette. Ebből a magyar Ptk. készítői is merítettek.

Kétségtelen, hogy a rendszerváltozás után két évtizeddel az új magyar magánjogi kódex a nyugat-európai jogtudomány érdeklődését is felkeltette. Ilyen figyelmet a magyar magánjog legutoljára az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején vívott ki magának.

2. A PTK. 2016. ÉVI MÓDOSÍTÁSA

2.1. A PTK.-NAK

A MÓDOSÍTÁSSAL ÉRINTETT RENDELKEZÉSEI

Az elmúlt két évben heves vita bontakozott arról, hogy alig néhány évvel a hatálybalépése után módosíthatja-e a jogalkotó az új Polgári Törvénykönyvet. Az egyik álláspont szerint az egész jogrendszer stabilitása szempontjából kulcsfontosságú, hogy a hatálybalépést követő néhány évben az új kódexhez ne nyúljanak hozzá. Ezzel szemben állt az a nézet, amely szerint, ha érzékelhető és zavart okozó hiányosságokra derül fény, azokat a jogalkotónak mielőbb korrigálni kell. Ez a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvényben szereplő utólagos hatásvizsgálat kötelezettségéből is következik (ld. 21. §).

Egyéves előkészítő munka, a jogászai hivatásrendekkel, valamint a gazdasági élet szereplőivel folytatott részletes konzultáció után a jogalkotó 2016-ban végül a módosítás mellett döntött. Megszületett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról szóló 2016. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptkm.). Ez a módosítás az alábbi területeket érintette:

- személyiségi jogok [Ptk. 2:42. § (1) bekezdés];
- vezető tisztségviselő felelőssége [Ptk. 3:24. §, Ptk. 6:541. §];
- zártkörűen működő részvénytársaság működési formájának megváltoztatásához kapcsolódóan a részvények nyilvános forgalomba hozatala [Ptk. 3:218. § (2) bekezdés];
- szülőtartás [Ptk. 4:208. § (1a) bekezdés];
- zálogjog, önálló zálogjog újraszabályozása;
- írni, olvasni nem tudó, valamint az adott nyelvet nem értő személy által tett írásbeli jognyilatkozat (relatív) semmissége [Ptk. 6:7. § (4), (5) bekezdés];
- a fiduciárius hitelbiztosítékok tilalmának enyhítése [Ptk. 6:99. §];
- a szerződésátruházás szabályainak kiegészítése, pontosítása [Ptk. 6:208–209. §];
- az értékpapírszabályok újrakodifikálása [Ptk. 6:565. §–6:571. §].

A módosítások egy részét más helyen már elemeztük. Így részletesen is bemutattuk az új zálogjogi szabályokat,² illetve az azok mögött álló gazdasági-gazdaságpolitikai igényeket és törekvéseket.³

Az alábbiakban az általunk eddig még nem vizsgált módosításokat mutatjuk be röviden.

2.2. SZEMÉLYISÉGI JOGOK

Az Alaptörvény VI. cikkének (1) bekezdése a magán-szférához kapcsolódó jogok körében a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való bármilyen módon, illetve eszközzel történő kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogról rendelkezik. *(Mindenkinek joga van ahhoz, hogy*

* Bodzási Balázs: Igazságügyi Minisztérium, igazságügyi és magánjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkár.

1 Az Európai Unió belüli magánjogi jogegységesítés jegyében 2009-ben jelent meg a *Draft Common Frame of Reference* (DCFR) nevű tervezet. Ld.: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf

2 BODZÁSI Balázs (szerk.): *Hitelbiztosítékok*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2016.

3 BODZÁSI Balázs: *A dologi hitelbiztosítékok rendszere a Ptk. 2016. évi módosítása után*. In: BODZÁSI Balázs (szerk.): *Tanulmányok a gazdasági jog, a pénzügyek és a számvitel köréből*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2016. 47–67. p.

magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartásák.)

A Ptkm. az Alaptörvény idézett cikke alapján egészítette ki a Ptk.-nak a személyiségi jogok általános védelméről szóló 2:42. § (1) bekezdését. A módosítás célja, hogy a személyiségi jogok általános védelme körében is nyomatékosítsa az Alaptörvény VI. cikkében megjelenő magánszférához való jogot, nevezetesen azon szabályt, amely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartásák.

Korábban az Alkotmány a magánszféra ilyen kifejezett védelmére vonatkozó rendelkezést nem tartalmazott, ez az emberi méltóságból következő önrendelkezési jogból volt levezethető. A magánszféra védelme körében hasonlóan fogalmaz az Európai Unió Alapjogi Chartája és az Emberi Jogok Európai Egyezménye is. Ez utóbbi a családi élet tiszteletben tartásához való jog körében, a 8. cikkében mondja ki, hogy „Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartásák”. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának kiterjedt gyakorlata van a magánszféra védelméről. A kapcsolattartással összefüggésben példaként említhető a *Shaw kontra Magyarország-ügy* (6457/09. sz. kérelem).

A Ptkm. 1. §-a az Alaptörvény VI. cikke szerinti felsorolást helyezte el a Ptk.-ban is. A módosításnak nem volt célja a bírói gyakorlat alapvető megváltoztatása. A Ptk. 2:42. § (1) bekezdésében nevesített jogok a személyiség általános védelme alapján egyébként is védelemben részesülnek.

A felsorolás Alaptörvényből való áttemelése kapcsán valóban úgy tűnhet, hogy keverednek az alkotmányos alapjogok és a polgári jogi személyiségi jogok. Egyértelmű határ azonban a két kategória között korábban sem volt húzható. A Ptk. hatálybalépése előtt mind a bírói gyakorlatban, mind a jogirodalomban megfigyelhető volt az alapjogok és a személyiségi jogok összemosása.

A Ptk.-ban korábban nem szereplő kapcsolattartáshoz való jog megsértése kapcsán is született már olyan ítélet, amelyben a bíróság személyiségi jogi jogsértést is megállapított. Nyilvánvaló azonban, hogy a kapcsolattartás megsértése nem minden esetben jelent személyiségi jogsértést. Van azonban olyan eset – az egyedi körülményektől függően –, amikor a személyiségi jogsértés is megállapítható.

2.3. A JOGI SZEMÉLY VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐJÉNEK DELIKTVÁLIS FELELŐSSÉGE

A Ptk. jogi személyek vezető tisztségviselői felelősségére vonatkozó szabályai kiemelt jelentőségűek, hiszen Magyarországon mintegy 600.000 bejegyzett társas vállalkozás működik, amelynek majdnem 1,5 millió vezető tisztségviselője van.

A Ptkm. a vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó rendelkezések közül a kívülálló harmadik személyek irányában fennálló deliktívális felelősségi tényállást érintette. Ezzel összefüggésben – a Ptk. 3:24. § módosítása mellett – hatályon kívül helyezte a Ptk. 6:541. §-át.

A módosítást követően, a Ptk. 2016. július 1-től hatályos 3:24. § (2) bekezdése szerint: „A vezető tisztségviselő által

e jogkörében eljárva okozott károkért a jogi személy felel. A vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta”.

A Ptkm. ennek alapján a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) 30. § (1) bekezdése szerinti főszabályhoz tért vissza. Ennek megfelelően, ha a vezető tisztségviselő e jogkörében eljárva kívülálló harmadik személynek kárt okoz, ezért a kárért nem ő, hanem az a jogi személy felel, akinek a nevében a vezető tisztségviselő eljár. Fontos kiemelni, hogy a Ptk. módosítás utáni szövege az „e jogkörében eljárva” fordulatot használja, szemben a hatályon kívül helyezett Ptk. 6:541. §-ában, amelyben az „e jogviszonyával összefüggésben” fordulat szerepelt. A hatályon kívül helyezett normaszövegnek ez a fordulata komoly értelmezési problémákat okozott.

Egy vonatkozásban ugyanakkor eltér a hatályos jogi szabályozás a Gt. 30. §-ától: a Ptk. 3:24. § (2) bekezdése a szándékos károkozás esetére fenntartotta az egyetemleges felelősség szabályát. Valójában azonban ez sem jelent tényleges változást a Ptk. előtti jogi helyzethez képest, hiszen a bírói gyakorlat a Gt.-hez kapcsolódóan ezt az elvet már korábban is követte.

Ennek alapján a vezető tisztségviselő a nem szándékosan okozott károk esetén védettséget élvez, legfeljebb a jogi személy tudja őt felelősségre vonni, a jogi személy, illetve a társaság üzleti partnere azonban nem.⁴

Fontos kiemelni, hogy a vezető tisztségviselő szándékos károkozása esetére előírt egyetemlegességi szabály nem ad lehetőséget arra, hogy a jogi személlyel szerződéses jogviszonyban álló harmadik személy az őt ért kontraktuális károk megtérítését a vezető tisztségviselőtől követelje. Szerződésszegés esetén a jogi személy szerződéses partnerei kizárólag a jogi személy ellen érvényesíthetnek kártérítési (és más szerződésszegési) igényt. A megszegett szerződésnek ugyanis a jogi személy és nem a vezető tisztségviselő az alanya. Egy ilyen jellegű, kumulált igényérvényesítés lehetőségének az elismerése a Ptk. 6:145. §-ába ütközne, amely a párhuzamos kártérítési igények kizárásáról rendelkezik. A Ptk. 3:24. § (2) bekezdésében megállapított egyetemlegességi szabály ennek megfelelően kizárólag deliktívális károkozás esetén érvényesülhet.

2.4. A ZÁRTKÖRŰEN MŰKÖDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG RÉSZVÉNYEINEK NYILVÁNOS FORGALOMBA HOZATALA

A Ptk. a korábbi társasági jogi szabályoktól eltérően nem teszi lehetővé részvénytársaság nyilvános alapítását. A változás részben a nyilvánosan működő részvénytársaság fogalmának megváltozásával van összefüggésben. A nyilvános alapítás korábban is inkább csak elméleti jellegű lehetőségként létezett. A Ptk. szerint a nyilvános működési forma alapvető eleme, hogy a társaság részvényeivel (annak egy részével) tőzsdén kereskednek. Erre figyelemmel a Ptk. a részvénytársaság

⁴ SZATMÁRY István: *Vezető tisztségviselők felelősségének változásai a közel-múlt jogalkotásában*. In: BODZÁSI Balázs (szerk.): *Tanulmányok a gazdasági jog, a pénzügyek és a számvitel köréből*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2016. 245. p.

alapítása körében zártkörűséget mond ki (Ptk. 3:249. §) és nem tartalmazza azokat a nyilvános alapítási szabályokat, amelyeket a Gt. még ismert.

A Ptk. 3:211. § (1) bekezdése szerint az a részvénytársaság, amelynek részvényeit tőzsdére bevezették, nyilvánosan működő részvénytársaságnak (nyrt.) minősül. A zártkörű alapítást követően a zártkörűen működő részvénytársaság (zrt.) működési formája megváltoztatásával alakulhat át nyilvánosan működő részvénytársasággá. A Ptk. 3:211. § (3) bekezdése értelmében a működési forma megváltoztatásához a közgyűlés legalább háromnegyedes szótöbbséggel hozott határozatára van szükség; e határozat a zártkörűen működő részvénytársaság nyilvánosan működő részvénytársasággá alakulása esetén a részvénytársaság részvényeinek tőzsdére történő bevezetésével válik hatályossá.

A Ptk. 3:218. § (2) bekezdésének 2016. július 1-jéig hatályban lévő szövege szerint a zártkörűen működő részvénytársaság részvényei nem voltak nyilvánosan forgalomba hozhatók.

A Ptk. anyagi jogi előírásai alapján a társaságnak még zrt. formában kellett benyújtania a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (a továbbiakban: Tpt.) szerinti tájékoztatóját engedélyezésre a Felügyelethez (a Magyar Nemzeti Bankhoz). Ezt követően pedig még zrt. formában kellett a tőzsdei/MTF (Multilateral Trading Facilities) bevezetési kérelmét is beadnia. Az illetékes cégbíróság csak a tájékoztató engedélyezését és a tőzsdei/MTF bevezetést követően határozhatott az nyrt. forma bejegyzéséről.

A Budapesti Értéktőzsde Zrt. (a továbbiakban: BÉT), a KELER Központi Értéktár Zrt., valamint a Felügyelet által egyöntetűen helyesnek tartott gyakorlat szerint a tőzsdére/MTF-re bevezetett részvények kereskedése mindaddig nem kezdődhetett meg, amíg a formaváltás cégbírósági bejegyzésére nem került sor. Emiatt azonban a bevezetés és a kereskedés megkezdése szükségszerűen el kellett, hogy váljon egymástól. A cégbírósági eljárás gyorsaságától is függött, hogy a bevezetés és a kereskedés megkezdése között ténylegesen mennyi idő telt el. Amennyiben a tőzsdei/MTF bevezetés tranzakcióval jár együtt, úgy a bevezetés és a kereskedés megkezdése között még hosszabb idő telik el, tekintettel arra, hogy a helyesnek tartott piaci gyakorlat szerint a tranzakció is kizárólag a cégbírósági bejegyzést követően kezdődhet meg. A bevezetést követően esetlegesen kialakuló kedvezőtlen piaci fejlemények pedig indokoltá tehetik a kereskedés megkezdésének elhalasztását, sőt akár meg is hiúsíthatják azt, amint az az elmúlt időszakban többször meg is történt.

A részvények tőzsdei bevezetésének a Ptk.-módosítás előtti folyamata a következő elemekből állt:

1. egyetlen tájékoztató készül a Tpt. és a BÉT szabályzat alapján, ami két részből áll: egy rész szükséges a BÉT-re bevezetéshez („listing prospectus”) és egy a nyilvános forgalomba hozatalhoz („offering prospectus”);
2. a listing prospectus-t az MNB jóváhagyja;
3. a részvény BÉT terméklistára kerül, tehát tőzsdére már be van vezetve, ugyanakkor a kereskedés még nem kezdődik meg;
4. benyújtásra kerül a cégbíróságra a zrt.-ből nyrt.-vé történő átalakulás iránti kérelem, az átalakulásbejegyzésig viszont hosszabb idő is eltelhet, ha a cégbíróság igénybe veszi a rendelkezésére álló 30 munkanapot;

5. az offering prospectus-t szintén jóvá kell hagynia az MNB-nek egy második jóváhagyási körben;
6. megtörténik a cégbírósági bejegyzés;
7. a jegyzés indulása.

A fenti problémák orvoslására olyan szabályozás kialakítása volt indokolt, amely a folyamatokat gyorsítja, illetve lehetővé teszi az egylépcsős tőzsdei, illetőleg MTF bevezetést.

Ennek érdekében a Ptkm. 3. §-a módosította a Ptk. 3:218. § (2) bekezdését. A Ptkm. – a főszabály alóli kivételként – normatív módon jeleníti meg, hogy a zártkörűen működő részvénytársaság részvényei nyilvános forgalomba akkor kerülhetnek, ha az a társaság működési formájának megváltoztatásához szükséges. A Ptk. 2016. július 1-én hatályba lépett módosítása tehát lehetővé teszi a zártkörűen működő részvénytársaság számára, hogy a működési formájának nyilvánosra történő megváltoztatásához kapcsolódóan a részvényeit nyilvánosan forgalomba hozza.

A Ptkm. nem változtatta meg a nyilvánosan működő részvénytársaság fogalmát, tehát továbbra is az a részvénytársaság minősül nyrt.-nek, amelynek részvényeit tőzsdére bevezették. Ebből következően a módosítás nem érintette a Ptk. 3:211. § (3) bekezdését sem, vagyis azt, hogy a cégjogi változásnak, a zrt.-ből nyrt.-vé válásra vonatkozó társasági döntésnek akkor kell hatályosulnia, amikor a társaság részvényeinek tőzsdei bevezetése szabályszerűen megtörtént.

A Ptkm. által nyújtott megoldás előnye a korábbival szemben az, hogy az nyrt. feltételes bejegyzéséről szóló cégbírósági határozat már a nyilvánossá válás folyamatának kezdetén garanciát jelentene mind a tájékoztató engedélyezése során eljáró Felügyelet, mind a BÉT és a KELER, a kibocsátó és elsősorban a befektetők számára arra, hogy a működési formaváltás a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően történt. Így a tranzakciót a feltételes bejegyzés birtokában is le lehetne bonyolítani, a kereskedést pedig akár a bevezetés napján is meg lehetne kezdeni, tekintettel arra, hogy nem kell számolni a cégbírósági bejegyzés elmaradásának a kockázatával.

2.5. AZ ÍRNI, OLVASNI NEM TUDÓ, VALAMINT AZ ADOTT NYELVET NEM ÉRTŐ SZEMÉLY ÁLTAL TETT ÍRÁSBELI JOGNYILATKOZAT SEMMISSÉGE

A Ptk. 6:7. § (4) bekezdése új szabályként kimondta, hogy az írni, olvasni nem tudó, továbbá az olyan személy esetén, aki nem érti azt a nyelvet, amelyen az írásbeli nyilatkozatát tartalmazó okirat készült, az írásbeli jognyilatkozat érvényességének további feltétele, hogy magából az okiratról kitéjűn, hogy annak tartalmát a tanúk egyike vagy a hitelesítő személy a nyilatkozó félnek megmagyarázta.

Ezzel a rendelkezéssel kapcsolatban több értelmezési nehézség is felmerült. Mindenekelőtt nem volt egyértelmű, hogy erre a semmisségi okra kinek az érdekében lehet hivatkozni. Mivel a Ptk. eredeti normaszövege erről nem mondott semmit, ezért – elvileg – erre az írni, olvasni nem tudó, valamint az adott nyelvet nem értő személy hátrányára is lehetett (volna) hivatkozni. A jogalkotó szándéka azonban nyilvánvalóan nem erre irányult, hanem arra, hogy ezeket a személyeket fokozottabb

védelemben részesítse. Ehhez képest a semmisségre bármelyik fél hátrányára történő hivatkozás egy aránytalanul súlyos szankció lett volna a jognyilatkozatot tevő személlyel szemben.

Erre tekintettel a Ptkm. 18. §-a egy új, (5) bekezdéssel egészítette ki a Ptk. 6:7. §-át. Ez a 2016. július 1-étől hatályos új rendelkezés azt teszi egyértelművé, hogy a Ptk. 6:7. § (4) bekezdésén alapuló érvénytelenségre csak a nyilatkozattevő személy érdekében lehet hivatkozni.

Ennek következtében ez egy relatív semmisségi okká vált.⁵ A minta a kiskorú által tett érvénytelen jognyilatkozatokra irányadó szabályozás volt. A Ptk. 2:17. §-a ezzel kapcsolatban azt mondja ki, hogy a kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképességen vagy cselekvőképtelenségen alapuló semmisségre annak érdekében lehet csak hivatkozni, akinek cselekvőképessége korlátozott vagy hiányzik. Hasonló szabályt állapít meg a Ptk. 2:24. §-a is a cselekvőképességében részlegesen korlátozott, illetve a cselekvőképtelen nagykorú által tett jognyilatkozatra vonatkozóan.

A Ptkm. hatálybalépése után is kérdés maradt ugyanakkor, hogy pontosan mit is kell érteni a (4) bekezdésben szereplő „megmagyarázta” fordulat alatt. Ennek a kioktatási követelménynek a tartalma és terjedelme továbbra sem teljesen világos. Mindez a jognyilatkozat tétele során eljáró ügyvédek (esetleg közjegyzők) felelőssége szempontjából is nagy jelentőséggel bír. Egy ügyvéd által ellenjegyzett jognyilatkozat esetében a vonatkozó jogszabályok meghatározzák az ellenjegyzéshez kapcsolódó joghatásokat. Ha azonban a Ptk. 6:7. § (4) bekezdése alapján az ügyvédnek részletesebb tájékoztatást kellene adnia, mint az ellenjegyzésre irányadó jogszabályok alapján, az felvetheti az ügyvédi felelősség kérdését is.

Felmerülhet ezzel kapcsolatban a vezető tisztségviselő felelőssége is. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a társaságnak (főként, ha külföldi a tulajdonosa) külföldi személy a vezető tisztségviselője, aki a magyar nyelvet nem ismeri. A Ptk. idézett rendelkezése alapján számára elvileg valamennyi olyan írásbeli nyilatkozattétel előtt meg kellene magyarázni nyilatkozatának a tartalmát, amelynek a nyelvét nem érti. Ez azonban gyakorlatilag lehetetlen, hiszen teljesen ellehetetlenítené a normál üzleti működést. Ebből azonban az következik, hogy a Ptk. 6:7. § (4) bekezdése alapján érvénytelen (semmissé) minden olyan magyar nyelvű írásbeli jognyilatkozat, amelyet a magyar nyelvet nem ismerő vezető tisztségviselő tett, és amelynek a tartalmát nem magyarázták el neki (akár egy számla is!). A Ptkm. csak annyiban javított ezen a helyzeten, hogy a módosítás után az írásban megtett jognyilatkozat semmisségére már csak a vezető tisztségviselő érdekében lehet hivatkozni. Ezt azonban a vezető tisztségviselő nyilvánvalóan meg fogja tenni, ha ezáltal a rá vonatkozó felelősségi szabályok alól szeretne mentesülni.

Mindez felveti azt a kérdést, hogy ebben a formában a Ptk. 6:7. § (4) bekezdésében foglalt szankciót – különösen az adott nyelvet nem értő nyilatkozattevő személy vonatkozásában – indokolt-e egyáltalán fenntartani.

2.6. A BIZTOSÍTÉKOK SORSA SZERZŐDÉSÁTRUHÁZÁS ESETÉN

A szerződésátruházás a Ptk. egy új jogintézménye, amely egyidejűleg három személyt érint: a szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő felet. Szerződésátruházás esetén ez a három személy állapodik meg a szerződésből kilépő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összességének a szerződésbe belépő félre történő átruházásáról. A szerződésbe belépő felet megilletik mindazon jogok, és terhelik mindazon kötelezettségek, amelyek a szerződésből kilépő felet a szerződésben maradó féllel szemben a szerződés alapján megillették és terhelték. A szerződésátruházás egy háromszemélyes jogviszonyt hoz létre és ehhez kapcsolódóan az eredeti szerződéses jogviszonyban alanycserét eredményez.

A gyakorlatban komoly problémákat vetett fel szerződésátruházáshoz kapcsolódóan a szerződéses biztosítékokra vonatkozó eredeti szabályozás. Nehézséget a Ptk. 6:208. § (3) bekezdése okozott, amely szerint a szerződésátruházással a szerződés biztosítékai megszűntek. A zálogkötelezett hozzájárulása esetén az új zálogjog az eredeti zálogjog ranghelyén jött létre.

Ez a vitatott rendelkezés tehát a szerződéses biztosítékok és azon belül a zálogjog megszűnését mondta ki. Ennek alapján a Ptk. nemcsak a zálogjogi szabályok körében rendelkezett a zálogjog megszűnésének az eseteiről, hanem egy speciális megszűnési esetet a Kötelmi jogi Könyvben mondott ki. Mivel azonban ez a szerződési jogi általános szabály kógensnek volt tekinthető, attól a felek a szerződésátruházás során nem térhettek el. Nem véletlen, hogy ezt a megszűnési szabályt a gyakorlat oldaláról komoly kritika érte.⁶

Mindezekre tekintettel a Ptkm. 20. §-a módosította a Ptk. 6:208. § (3) bekezdését. A módosított szöveg szerint a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultság biztosítéka fennmarad. A szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség teljesítésének biztosítéka megszűnik, kivéve, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz hozzájárul. Ezt a hozzájárulást a biztosítékot nyújtó kötelezett előzetesen is megadhatja, fenntartva azonban magának a visszavonás jogát.

A jogalkotó álláspontja szerint a biztosíték nyújtójának helyzetét nem befolyásolja, nem teszi terhesebbé a biztosíték jogosultjának személyében bekövetkező változás. A biztosíték megszűnése azonban a szerződésbe belépő új jogosult számára hátrányos lenne. Ezért a szerződésátruházással összefüggésben csak akkor indokolt, hogy a biztosíték megszűnjön, ha az alanyváltozás a szerződésből származó kötelezettség tekintetében következik be. Ebben az esetben ugyanis a biztosíték nyújtója számára sem közömbös az, hogy kit terhel az a kötelezettség, amelyért az általa nyújtott biztosítékkal helyt kell állnia.

A Ptkm. alapján ezért a szerződésátruházás következtében csak akkor szűnik meg a biztosíték, ha az az átruházott pozícióval járó kötelezettséget biztosít, és a biztosíték nyújtója a szerződésátruházáshoz nem járul hozzá. A Ptkm. szerinti módosítás következtében elhagyásra kerül a Ptk. azon

⁵ A relatív semmisségtől meg kell különböztetni a relatív hatálytalanságot.

⁶ SZALÓKI Gergely: *Szükséges-e módosítani a Ptk. zálogjogi szabályozását?* Magyar Jog, 2016/4. sz. 194–196. p.

rendelkezése is, mely szerint „A zálogkötelezett hozzájárulása esetén az új zálogjog az eredeti zálogjog ranghelyén jön létre”. A szerződésátruházással tehát a biztosíték vagy fennmarad, vagy megszűnik, de még akkor sem újul meg, ha a fennmaradására a biztosítékot nyújtó kötelezett hozzájárulása következtében kerül sor. Ebben az esetben a biztosíték tovább él.

Vékás Lajos álláspontja szerint: „A Ptk. eltérően ítéli meg a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultságok és kötelezettségek biztosítékainak (kezességnek, zálogjognak) fennmaradását. Az előbbiek – az engedményezés szabályának analógiájára – fennmaradnak; az utóbbiak – a tartozásátvállalás analógiájára – megszűnnek, kivéve, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz hozzájárul. Az eltérő megítélés logikus”.⁷

Végül arra is ki kell térni, hogy a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 17. §-ában szabályozott állományátruházás során a Ptk.-nak a szerződés átruházására vonatkozó szabályait kell alkalmazni. A Hpt. idézett szakasza (amely 2015. július 7-étől hatályos) azonban továbbmegy, mint a Ptkm., hiszen azt is kimondja, hogy a szerződésátruházásra vonatkozó szabályokat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az állományátruházás esetén a szerződés biztosítékai nem szűnnek meg, továbbá az állományátruházáshoz nem szükséges a szerződésben maradó fél jognyilatkozata. Mindezt azonban ellensúlyozza az, hogy a Hpt. szerinti állományátruházásra csak a Magyar Nemzeti Bank jóváhagyása esetén kerülhet sor.

3. A KAPCSOLÓDÓ ÁGAZATI SZABÁLYOK MÓDOSÍTÁSA

3.1. A CÉGTÖRVÉNYT ÉRINTŐ MÓDOSÍTÁSOK

Zártkörűen működő részvénytársaságok tőzsdei céggé válása hosszú, összetett folyamat, amelyben a pénzügyi-tőkepiaci szakasz jelentősége sokkal nagyobb, mint a cégeljárás szakasz. A gyakorlatban mégis a cégeljárás a záró elem, amely azonban kihatással lehet – az egyébként már teljesebben ment – tőkepiaci feltételekre is. Mindezek alapján a Ptkm.-nek a zártkörűen működő részvénytársaságokra vonatkozó új rendelkezéseihez kapcsolódóan a cégeljárás szabályok módosítása is szükségessé vált. Erre a cégek nyilvántartásával összefüggő eljárások módosításáról és gyorsításáról szóló 2016. évi CLXXIX. törvény keretében került sor.

A 2016. évi CLXXIX. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) módosításával új típusú bejegyzési eljárást honosított meg a cégeljárásban. A módosítás ugyanis lehetővé tette, hogy a nyilvánosan működő részvénytársaság létesítő okiratának cégbírói törvényességi szempontú vizsgálatára már a részvények tőzsdei bevezetéséhez szükséges folyamat megkezdése előtt sor kerülhessen. Ebben az esetben a cégbírói – változásbejegyzési eljárás során – a létesítő

okirat és a kérelem egyéb mellékletei alapján bejegyzi a cégjegyzékbe a nyilvánosan működő részvénytársaság adatait, azonban az adatok változásáról, hatályáról nem rendelkezik. Ezzel az adatok az informatikai rendszerben függő állapotba kerülnek, ugyanakkor a cégjegyzékben már látszani fog a cég által kért változás, a cég cégmáslatában már feltüntetésre is kerülnek, továbbá a kérelmező cég a nyilvánosan működő részvénytársaság (függő hatályú) bejegyzéséről cégbírói végzést kap. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy mivel a módosítás a folyamatnak ezen részét nevesíti változásbejegyzési résznek, a cégnek a működési forma megváltozásához kapcsolódó változásbejegyzési eljárási illetéket is le kell rónia.

A cégjegyzékben ugyanakkor a változás nem tehető korlátlan ideig függővé, így a cégnek a cégbírói bejegyzéstől számított egy éven belül gondoskodnia kell a teljes cégjogi, tőkepiaci folyamat lezárásáról. Ha a cég részvényeinek tőzsdei bevezetése megtörténik, és az annak igazolására szolgáló okiratokat a cég a cégbíróihoz benyújtja, a cégbírói soron kívüli eljárással, három munkanapon belül rendelkezik a változások hatályba léptetéséről.

A függő időszakban a zártkörűen működő részvénytársaság továbbra is működő cég, így változásbejegyzési kérelem benyújtására ebben az időszakban is jogosult. Ha a zártkörűen működő társaság adataiban időközben változás történik, amely egyben a nyilvánosan működő részvénytársaság még hatályba nem lépett adatát is érinti, a bíróság a folyamat lezárását jelentő bejegyzésnél ezeket a módosításokat is figyelembe veszi, kivéve, ha a cég másként nyilatkozik.

Ha a cég a fentieket meghaladó létesítő okirat módosításról nyújt be kérelmet, vagyis a bíróságnak ismételt le kell folytatnia az alapszabály törvényességi szempontú vizsgálatát, a cégbírói már nincs kötve korábbi bejegyzéséhez, és a változásbejegyzési eljárás szabályai szerint tizenöt munkanapos határidővel a teljes törvényességi vizsgálatot ismételt elvégezve fog dönteni a nyilvánosan működő részvénytársaság bejegyzéséről. Ebben az esetben az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény szerinti 500 000 forintos illetéket nem kell ismételt megfizetni, azonban az általános mértékű változásbejegyzési eljárási illeték megfizetése kötelező.

Ha a cég az egyéves határidő alatt a tőzsdei bevezetésről az igazolást nem nyújtja be, a már bejegyzett adatokat az informatikai rendszer automatikusan meghozott végzéssel a cégjegyzékből – az adatok hatályba léptetése nélkül – törli. A törölt adatok a cég cégmáslatában továbbra is megismerhetők lesznek.

A módosítás a Ctv. mellékletét is pontosította. A Ctv. 2. számú melléklet II. 2. d) pont db) alpont korábbi szövege szerint a cégnek a teljes tájékoztatót, idegen nyelvű tájékoztató esetén a teljes szöveg hiteles fordítását is be kellett csatolnia. A tájékoztató igen terjedelmes dokumentum, amelynek esetleges fordítása komoly időráfordítással jár és költséges lehet. A tőkepiaci szabályok azonban a tájékoztatónak az összefoglalóját is nevesítik. A cégjogi szabályozás során is figyelemmel kell lenni arra, hogy az összefoglaló a befektetők és hitelezők védelme szempontjából minden releváns adatot tartalmaz, ezért a változásbejegyzési kérelemhez a jövőben elegendő az idegen nyelvű tájékoztató mellé a magyar nyelvű összefoglalót – szükség szerint hiteles magyar fordításban – becsatolni.

⁷ Vékás Lajos: Szerződési jog. Általános rész. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016. 348. p.

A Ptk.-t, illetve a Ctv.-t érintő módosítások valamennyi érintett piaci szereplőt jelentős kockázatoktól kímélhetik meg és a várakozások szerint megszüntetnek egy fontos piacra lépési korlátot. Ezáltal pedig nagyban megkönnyíthetik a részvénytársaságok nyilvánossá válásának folyamatát és hozzájárulnak a hazai értéktőzsdén, illetőleg a létrehozni kívánt MTF platformon a kibocsátói bázis növeléséhez.

3.2. A CIVIL SZERVEZETEKET ÉRINTŐ MÓDOSÍTÁSOK

A 2016. évi CLXXIX. törvény átfogóan módosította a civil szervezetekre vonatkozó szabályozást. A jogalkotói cél a civil szervezetek alapítására, bejegyzésére és működésére vonatkozó szabályok minél egyszerűbbé tétele volt.⁸ Ennek keretében került sor a Ptk. egyesületi szabályainak a pontosítására is.

A módosítás eredményeként a Ptk. 3:65. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lépett: „Az egyesület tagja nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni. A tag az egyesület tartozásaiért saját vagyonával nem felel”.

A tagkizárás kapcsán a Ptk. 3:70. § (1) bekezdésének a módosítása egyértelművé kívánta tenni, hogy erre nemcsak a közgyűlés, hanem bármely más egyesületi szerv is jogosult, feltéve, hogy az alapszabály a kizárást lefolytató szervet meghatározza. Ennek hiányában az egyesületből történő tagkizárára nem kerülhet sor.⁹ A módosítás azt is tisztázta, hogy a tagkizáráról szóló Ptk. 3:70. §-ában foglalt rendelkezések kógensek, vagyis semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely azoktól eltér.

A módosítás lényegesen egyszerűsítette az egyesület szerveire vonatkozó rendelkezéseket (Ptk. 3:71–3:82. §). Ezek közül érdemes kiemelni azt az új szabályt, amely szerint az alapszabály a Ptk. 3:72. § (1) bekezdésétől is eltérhet. Eszerint a közgyűlés évente legalább egy alkalommal ülésezik. Az alapszabály négy évnél ritkább ülésezést előíró rendelkezése azonban semmis. Ez azt jelenti, hogy az alapszabály a Ptk.-nak a közgyűlés évenkénti ülésezésére vonatkozó rendelkezésétől ugyan eltérhet, négy évnél ritkább ülésezést azonban nem írhat elő. Legalább négy évenként tehát az egyesület közgyűlését össze kell hívni.

Új rendelkezésként kerültek a Ptk. módosított 3:76. § (3) bekezdésébe a megismételt közgyűlésen történő határozathozatalra vonatkozó szabályok. Eszerint, ha a közgyűlés határozatképtelen, a megismételt közgyűlés az eredeti

napirenden szereplő ügyekben a megjelent tagok számára tekintet nélkül határozatképes, ha azt az eredeti időpontot legalább három és legfeljebb tizenöt nappal követő időpontra hívják össze. Fontos kiemelni, hogy ez diszpozitív rendelkezés, amelytől az alapszabály eltérhet. Így akár az is előírható, hogy a megismételt közgyűlést ugyanazon a napon, néhány órával később meg lehet tartani.

Kérdés ugyanakkor, hogy egy ilyen eltérő alapszabályi rendelkezés nem ütközik-e a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontjába, amely tiltja a Ptk. szabályaitól való eltérést, ha az a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti. A Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja az eltérés tilalmát arra az esetre mondja ki, ha az eltérés a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti. Ebből következően a törvényi rendelkezéstől való eltérés tilalma olyan tartalmú eltérő szabályozás esetében képzelhető el, amely objektív módon – vagyis nyilvánvalóan – vonja el a tag tagsági jogát, és akadályozza meg a tagot abban, hogy a megismételt közgyűlésen részt vegyen, tagsági jogait gyakorolja. Ilyen alapszabályi rendelkezés azonban leginkább csak elméleti alapon képzelhető el. Ilyen lehet, ha a megismételt közgyűlés olyan körülmények között kerül megtartásra, amely a tag, vagy valamely tag megjelenését lehetetlenné teszi (pl. tag számára nem nyilvános épületek; a helyszínnek és időpontnak olyan meghatározása, amely fizikailag kizárja a részvételt).

Önmagában azonban az a tény, hogy a megismételt közgyűlésen való ismételt megjelenés kellemetlenséget okoz a tagnak, vagy, hogy a tag a megismételt közgyűlésen sem tud megjelenni, mert ugyanazon napon kerül sor a megismételt közgyűlésre, nem jelenti a tag jogainak nyilvánvaló sérelmét. Ennek oka az, hogy a Ptk. lehetővé teszi a meghatalmazott útján való részvételt, illetve további megoldási lehetőséget is kínál (elektronikus hírközlő eszközök útján való jelenlét). A személyes megjelenésben való akadályoztatás így nem jelenti a tag jogainak nyilvánvaló sérelmét, hiszen a tag a jogait a közgyűlésen való személyes megjelenés mellett más módon is gyakorolhatja.

A módosítás kógens szabállyá teszi azt a rendelkezést, amely szerint az elnökség három tagból áll. A Ptk. 3:78. § (1) bekezdése kimondja ugyanis, hogy semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely háromnál kevesebb tagú elnökség felállítását írja elő.

A módosítás emellett a közgyűlés összehívására vonatkozó szabályokat is eltérést nem engedő, kógens rendelkezéseként határozza meg [Ptk. 3:81. § (3) bekezdés].

A módosítás végül kógenssé teszi azt a rendelkezést is, amely az egyesület felügyelőbizottságának kötelező létrehozataláról rendelkezik. A Ptk. 3:82. § módosított (1) bekezdése a kötelező esetköröket nem változtatta meg (ha a tagok több mint fele nem természetes személy, vagy ha a tagság létszáma a száz főt meghaladja). Kimondja azonban, hogy semmis az alapszabály ettől eltérő rendelkezése.

A Ptk. egyesületi szabályainak a módosítása szorosan kapcsolódik a civil szervezetekre vonatkozó rendelkezések egyszerűsítésére irányuló törekvésekhez. A jogalkotó azonban emellett azt is egyértelművé kívánta tenni, hogy melyek az egyesületekre vonatkozó kógens rendelkezések.

8 A civil szervezetek nyilvántartásával összefüggő kérdésekről részletesebben ld.: RIBARITSNÉ GYÖRI Enikő: *A civil szervezetek nyilvántartási kérdéseiről – jogalkotói szemmel*. Fontes Iuris, 2016/3. sz. 8–14. p.

9 A tagkizárás szabályai lényegesen eltérnek egymástól egyesület, illetve gazdasági társaságok esetében. Gazdasági társaság tagját ugyanis nem a társaság valamely szerve, vagyis nem a többi tag, hanem a bíróság zárhatja csak ki. A társaság csak a tagkizárára irányuló pert indíthatja meg (félperesként) a tag (alperes) ellen. A kizárásról azonban a (rendes) bíróság dönt a Ptk. 3:107–3:108. §-ai alapján. Ezzel szemben egyesület esetében a korábbi szabályok szerint a közgyűlés folytathatta le a taggal szemben a kizárási eljárást, ha az alapszabály a tisztességes eljárást biztosító szabályokat meghatározta. A Ptk. 3:70. § (1) bekezdésének a módosítása nyomán a tagkizárási eljárás lefolytatására már nemcsak a közgyűlés, hanem az egyesület bármely szerve jogosult. Ennek azonban az a feltétele, hogy a kizárást lefolytató szervet és a tisztességes eljárást biztosító szabályokat az alapszabály meghatározza.

3.3. A CSŐDTÖRVÉNYT ÉRINTŐ MÓDOSÍTÁSOK

A Ptk. zálogjogi szabályainak a módosítása a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.) vonatkozó rendelkezéseinek az újragondolását is szükségessé tette. Erre tekintettel a Cstv.-nek a parlamenti benyújtás előtt álló módosítása – a Ptkm.-hez kapcsolódóan – elsődlegesen a zálogjogosultak, valamint a fiduciárius biztosítékok jogosultjainak a helyzetét kívánja újr szabályozni.

A módosítás a biztosítéki célú tulajdonátruházást nem érintené, hiszen annak alapján a tulajdonátruházásra már a felszámolási eljárás megindulása előtt sor került. Ebben az esetben azonban a felszámolás alá került adós hitelezői, illetve a felszámoló a Cstv. 40. § (1) bekezdése alapján támadhatnák meg a szóban forgó jogügyletet. Ehhez kapcsolódóan a Cstv. 40. § (1) bekezdése egy újabb ponttal egészülne ki, amely egyértelműen lehetővé tenné a felszámolási eljárás megindulása előtt kötött és adott esetben teljesedésbe is ment fiduciárius biztosítéki ügyleteknek a megtámadását.

A Ptk.-hoz kapcsolódik a vezető tisztségviselő felelősségéről szóló Cstv. 33/A. §-ának a módosítása is. Ennek során egyrészt figyelembe kellett venni a Kúria ezzel foglalkozó joggyakorlat-elemző csoportja által készített összefoglaló véleményben megfogalmazott szempontokat.¹⁰ Másrészt egyértelművé kellett tenni a Cstv. 33/A. §-a, valamint a Ptk.-nak a vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségére vonatkozó szabályai közötti viszonyt. Erre tekintettel a módosítás kimondja, hogy a Ptk. 3:86. § (2) bekezdésében, a Ptk. 3:118. §-ában, illetve a Ptk. 3:347. § (3) bekezdésében a vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének megállapítására és velük szemben a szerződésen kívüli kártérítési igény érvényesítésére kizárólag a Cstv. 33/A. §-ában foglaltak alapján kerülhet sor, ha a jogi személy jogutód nélküli megszűntetésére felszámolási eljárásban kerül sor. Hasonló rendelkezéssel a Ctv. 118/B. §-át is ki kellett egészíteni arra az esetre vonatkozóan, ha a jogutód nélküli megszűnésre kényszerítő eljárásban kerül sor.

4. TOVÁBBI JOGALKOTÁSI TERVEK – A BIZALMI VAGYONKEZELÉS ÉLETRE KELTÉSE

2017-ben a Kormány egyik fontos gazdaság- és jogpolitikai célkitűzése az ország versenyképességének a növelése. Ehhez kapcsolódóan 2017 áprilisában egy törvénycsomag kerül az Országgyűlés elé, amely a jogi versenyképesség erősítését célzó egyes intézkedéseket foglalja össze. Ez a csomag a bizalmi vagyonkezelésre vonatkozó Ptk.-beli, illetve külön törvényben kimondott szabályokat is érinteni fogja. A cél a bizalmi vagyonkezelés új jogintézményének a működőképessé tétele.

¹⁰ Az összefoglaló vélemény ezen az oldalon érhető el: http://www.lb.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_6.pdf

A bizalmi vagyonkezelés Ptk.-beli szabályai nemzetközi összehasonlításban is magas színvonalúnak tekinthetők. Különösen nagy előny a Ptk.-beli szabályozás rugalmassága.¹¹ Ehhez kapcsolódóan fontos azonban azt is kiemelni, hogy a hatályos adójogi szabályok megfelelőek, alkalmasak arra, hogy külföldiek számára is vonzóvá tegyék a magyar jog szerinti bizalmi vagyonkezelést.¹²

4.1. A GYAKORLATBAN FELMERÜLT KÉRDÉSEK

Az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatai több kérdést is felszínre hoztak, amelyekre a hatályos normaszöveg alapján nem adható egyértelmű válasz. Ezek közül a két legfontosabb kérdés:

a) A határozatlan időre kötött bizalmi vagyonkezelési szerződésben kizárhatják-e a felek a vagyonrendelőt megillető rendes felmondás jogát?

b) A bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyontömeg és a kötelelési igények közötti viszony tisztázása, vagyis, hogy a bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyont hozzá kell-e számítani a kötelelés rész alapjához?

4.2. A HATÁROZATLAN IDŐRE KÖTÖTT BIZALMI VAGYONKEZELÉSI SZERZŐDÉS VAGYONRENDELŐ ÁLTALI FELMONDHATÓSÁGA

Az első kérdés kapcsán indokolt elismerni azt a lehetőséget, hogy a felek a határozatlan időre kötött bizalmi vagyonkezelési szerződésben kizárhatják a rendes felmondás jogát. Ezt azonban diszpozitív szabályként kell megfogalmazni. Ennek a legmegfelelőbb kodifikációs módja, ha a Ptk. azt rögzíti, hogy a vagyonrendelő a határozatlan időre kötött bizalmi vagyonkezelési szerződést – annak eltérő rendelkezése hiányában – felmondhatja. Ez egyértelmű helyzetet teremtene, biztosítva a bizalmi vagyonkezelési jogviszony stabilitását, nem sértendő azonban a konstrukció rugalmasságát sem.

4.3. BIZALMI VAGYONKEZELÉS ÉS KÖTELESRÉSZI IGÉNY

A második kérdésre adandó válasz során abból kell kiindulni, hogy a bizalmi vagyonkezelés nyilvánvalóan nem

¹¹ Fontos kiemelni, hogy bár a bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon – szemben az alapítvánnyal – nem önálló jogi személy, a bizalmi vagyonkezelés mégis több, mint egy szerződés. Egy olyan sajátos jogviszonyról van ugyanis szó, amelyet jellemzően ugyan szerződés hoz létre, de amelyben meghatározó szerepe az elkülönített vagyonnak van. A vagyon elkülönítése tehát egy speciális jogviszonyt hoz létre, amely adott esetben a szerződés megszűnése (a vagyonrendelő halála) után is fennmarad.

¹² A vagyonrendeléshez kapcsolódó adózási szabályokról ld. B. SZABÓ GÁBOR – ILLÉS ISTVÁN – KOLOZS BORBÁLA – MENYHEI ÁKOS – SÁNDOR ISTVÁN: *A bizalmi vagyonkezelés*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014. 81., 134–153. p.

szolgálhat eszközül az öröklési jog kógens szabályainak a megkerülésére. A Ptk. kodifikátorainak sem lehetett ilyen szándéka. Ezért a Ptk. Öröklési jogi Könyvében egyértelművé kell tenni, hogy az örökhagyó által bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon értékét hozzá kell számítani a kötelesrész alapjához [Ptk. 7:80. § (1) bekezdés]. Ez arra a kérdésre is választ adna, hogy kivel szemben érvényesíthet igényt a kötelesrészre jogosult: a vagyonkezelővel szemben. Ezt azért fontos kimondani, mert jelenleg ez sem teljesen egyértelmű, felmerülhet ugyanis, hogy a kötelesrészre jogosult a kedvezményezettel szemben érvényesítse ezt az igényét. Mivel azonban a vagyon tulajdonosa a vagyonkezelő, ezért minden szempontból indokolt, hogy a kötelesrészre jogosult vele szemben lépjen fel, a vagyon kiadása pedig a vagyonkezelő kötelessége legyen.

Az öröklési jogi szabályok megfelelő módosításával együtt az örökhagyó által bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyont ingyenes adományként kellene meghatározni. Az ingyenes adományra vonatkozó rendelkezéseket ennek alapján a bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyonra nézve is alkalmazni kellene. Ennek következtében a bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyonra is irányadó lenne az a Ptk. 7:81. § (1) bekezdésének a) pontjában foglalt szabály, amely szerint nem tartozik a kötelesrész alapjához az örökhagyó által a halálát megelőző tíz évnél régebben bárkinek juttatott ingyenes adomány értéke.

Egy ilyen módosítás tisztázhatná a szerződési szabadság és a kötelesrészre vonatkozó kógens rendelkezések egymáshoz való viszonyát. Egyértelművé tenné ugyanis, hogy a vagyonrendelő rendelkezési jogának a korlátját az öröklési jog kógens szabályai jelentik.

4.4. TOVÁBBI ÖRÖKLÉSI JOGI KÉRDÉSEK

Ugyancsak az öröklési jogi szabályok körében kellene azt kimondani, hogy a végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony esetén a bizalmi vagyonkezelő a hagyatéki tartozásokért a kezelt vagyonnal úgy felel, mintha dologi hagyományban részesült volna.

A végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelésre vonatkozóan még egy kérdést indokolt lenne rendezni: azt, hogy az ilyen típusú vagyonkezelési jogviszony a vagyonkezelővé való kijelölésnek a vagyonkezelő által (a végrendeletben meghatározott tartalommal) történő elfogadásával, a vagyonrendelő halálának időpontjára visszamenő hatállyal jön létre.

A kötelesrészi igénytel szemben az osztályrabocsátás kérdése a hatályos szabályok alapján is rendezhető. Az osztályrabocsátási kötelezettséget ugyanis a vagyonkezelési szerződésben ma is ki lehet zárni.¹³ A kérdés inkább az, hogy ha a vagyonrendelő egyáltalán nem rendelkezik az osztályrabocsátásról, akkor az az osztályrabocsátási kötelezettség kizárásának tekinthető-e. A Ptk. 7:56. § (1) bekezdése két esetben írja elő ezt a kötelezettséget: ha a hozzászámítást az örökhagyó kikötötte, vagy ha a körülményekből arra lehet következtetni, hogy a juttatást a hozzászámítás kötelezettségével adta. Az örökhagyó általi kikötésnek kifejezettnek kell lennie. Az osztályrabocsátás elsősorban tehát az örökhagyó kifejezett

kikötése esetén terheli a megadományozott leszármazót. Ezen túl azonban a Ptk. módot ad arra is, hogy az osztályrabocsátási kötelezettségre hivatkozó az adományozás körülményeiből levezetve bizonyítsa a kötelezettség fennállását.¹⁴

Végül ugyancsak az öröklési joghoz kapcsolódik az a kérdés, hogy ha a kedvezményezett kötelesrészre is jogosult, akkor érvényesíthet-e igényt a vagyonkezelővel szemben szerződési jogi, illetve öröklési jogi alapon is. A kérdést továbbgondolva: ha a kedvezményezett mindkét jogalapon érvényesíthetne igényt, választhatja-e azt, amelyik alapján többre tarthat igényt? Ehhez kapcsolódóan pedig eljuthatunk ahhoz a kérdéshez is, hogy vajon a vagyonrendelő rendelkezhet-e úgy érvényesen, hogy aki a bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyontömeggel szemben bármilyen igényt (így például kötelesrészi igényt) támaszt, az elveszíti kedvezményezetti pozícióját. A konstrukció rugalmasságát növelendő, elképzelhetőnek tartanánk egy ilyen diszpozitív rendelkezéssel kiegészíteni a Ptk.-t. Ennek alapján tehát a vagyonrendelő rendelkezhetne úgy is, hogy a kedvezményezetti jogosultság megszűnik, ha a kedvezményezett a szerződésben meghatározottaktól eltérő jogcímen (így pl. kötelesrészi igény alapján) érvényesít igényt a kezelt vagyonnal szemben.

Látható, hogy a bizalmi vagyonkezelés szabályozása kapcsán fokozott jelentőséggel bír ennek az új jogintézménynek az öröklési joggal való kapcsolata. A javasolt módosítások ugyanakkor nem változtatnának azon, hogy a magyar jog szerint a bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon nem része a hagyaték-nak.¹⁵ Ez azt jelenti tehát, hogy ha a vagyonrendelő minden vagyonát bizalmi vagyonkezelésbe adta, akkor nem kell lefolytatni hagyatéki eljárást. Ezt a kötelesrészi igény érvényesítésére vonatkozó módosítás sem érintené, hiszen ezt az igényt nem csak hagyatéki eljárásban lehet érvényesíteni.

4.5. A VAGYONRENDELŐI POZÍCIÓBAN BEKÖVETKEZŐ JOGUTÓDLÁS

További kérdésként felmerül, hogy a vagyonrendelői pozícióban történhet-e jogutódlás. A természetes személy örököse automatikusan, a törvény erejénél fogva belép-e a vagyonrendelő jogutódjaként a jogviszonyba? Ez a kérdés természetesen nemcsak a bizalmi vagyonkezelés, hanem valamennyi szerződés, illetve tágabb értelemben kötelmi jogviszony esetén felmerül.

Ehhez kapcsolódva a Ptk.-ban azt is ki lehetne mondani, hogy a vagyonrendelő a halála vagy jogutód nélküli megszűnése esetére a szerződésben kijelölheti a vagyonrendelőt megillető jogok gyakorlására jogosult és a vagyonrendelőt terhelő kötelezettségek teljesítésére köteles személyt.¹⁶ A vagyonrendelőt ezen túlmenően még az a jog is megilletné, hogy korlátozza az általa kijelölt személy jogait. Kizárhatná például, hogy

14 VÉKÁS Lajos: *Öröklési jog*. In: VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. 2. kötet, Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 2448. p.

15 B. SZABÓ – ILLÉS – KOLOZS – MENYHEI – SÁNDOR: *i. m.* 127. p.

16 Az angolszász jogokban a vagyonrendelői jogok gyakorlására kijelölt személyt protektornak nevezik. Erről ld. B. SZABÓ – ILLÉS – KOLOZS – MENYHEI – SÁNDOR: *i. m.* 113. p.

13 B. SZABÓ – ILLÉS – KOLOZS – MENYHEI – SÁNDOR: *i. m.* 129. p.

az általa kijelölt személy felmondja a vagyonkezelési szerződést. Ez a módosítás a kötelmi jog dogmatikáját sem sértené, hiszen nem azt mondaná ki a törvény, hogy a vagyonrendelői pozícióban automatikus jogutódlásra kerül sor.¹⁷

Amennyiben a természetes személy vagyonrendelő a halála esetére nem rendelkezik az őt megillető jogok gyakorlására jogosult, illetve az őt terhelő kötelezettségek teljesítésére köteles személyről, akkor az öröklés rendje érvényesül.

4.6. ZÁRSZÓ

A bizalmi vagyonkezelésre vonatkozó Ptk.-beli szabályok módosításának elsődleges célja az elmúlt években felmerült és jogbizonytalanságot okozó kérdések tisztázása. Ennek alapján egy esetleges Ptk. módosításnak a vagyonvédelmi funkciót kell erősítenie, amely különösen a külföldi vagyonrendelők számára egy kiemelten fontos szempont. A vagyonvédelmi funkciót leginkább a felmondhatóság kérdésének a rendezése erősítheti. Ennek révén ugyanis egyértelművé válna, hogy ha a felek a határozatlan idejű bizalmi vagyonkezelés esetén kizárták a vagyonrendelő általi felmondás jogát, akkor a vagyonrendelést visszavonhatatlannak tekintik.

A bizalmi vagyonkezelés Ptk.-beli szabályai mellett átfogóbb módosításra szorul a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvény. Ennek során megfontolandó a vagyonkezelésre jogosultak körének a bővítése, illetve a bizalmi vagyonkezelés és a befektetési szolgáltatási tevékenység elhatárolása. Fontos azonban fenntartani az állami kontrollt e felett a tevékenység felett. Ennek nyilván elsődlegesen az üzletszerűen végzett bizalmi vagyonkezelési tevékenység esetén kell fennállnia, az állam azonban az eseti vagyonkezelésre vonatkozó minimális ellenőrzésről sem mondhat le. Ez persze nem a szó klasszikus értelmében vett felügyelet, de egy olyan hatósági kontroll, amely képes lehet időben reagálni az esetleges visszaélésekre.

Az Igazságügyi Minisztérium célja, hogy a vázolt módosításokat tartalmazó törvénycsomag elfogadására még az Országgyűlés 2017 tavaszi ülészakán sor kerüljön. Egy működőképes bizalmi vagyonkezelési konstrukció ugyanis nemcsak a magyar vagyonrendelők érdekeit szolgálná, hanem a külföldi vagyonrendelők érdeklődését is felkelthetné. Ez pedig nemzetgazdasági szempontból is lényeges előnyhöz juttathatná Magyarországot.

¹⁷ A szerződéses pozíció örökölhetőségének a kérdése valamennyi szerződés esetén felmerül. Ezt a bizalmi vagyonkezelés esetén azért nem lenne célszerű külön kimondani, mert abból esetlegesen arra lehetne következtetni, hogy mivel erről a Ptk. más szerződéses jogviszonyoknál nem szól, ezért arra más szerződéseknél nem is kerülhet sor. Emiatt a szerződéses pozíció örökölhetősége, illetve az abban bekövetkező jogutódlás helyett célszerűbb a Ptk.-ban a vagyonrendelőt megillető jogok gyakorlására, illetve az őt terhelő kötelezettségek teljesítésére kijelölt személyről rendelkezni. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy ilyen kijelöléssel a vagyonrendelő csak a halála, illetve a jogutód nélküli megszűnése esetére vonatkozóan élhet-e.